

ศิลปะสมัยทวาราวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔

อาณาจักรทวาราวดี ถือเป็นอาณาจักรแห่งแรกในประเทศไทย แต่ถือว่าเป็นอาณาจักรก่อนตั้งชาติไทย คำว่าทวาราวดีนี้เป็นสร้อยชื่อเมืองหลวงของไทยมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คือคำว่ากรุงเทพทวาราวดี ศรีอยุธยา มหาติลกภพ นพรัตน์ ราชธานีบุรีรมย์ ซึ่งคำว่าทวาราวดีจะมีสำเนียงใกล้เคียงกับคำว่า “โตโลโปติ” To-lo-po-ti ที่ภิกษุจีนเขียนจกกล่าวถึงในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ว่าตั้งอยู่ระหว่างขอมกับพุกาม

อาณาจักรทวาราวดีมีขอบเขตอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย โดยเฉพาะที่จังหวัดนครปฐมมีเมืองโบราณอยู่ ๒ แห่งคือ เมืองที่มีเจดีย์พระประโทนเป็นศูนย์กลางของเมืองและเมืองกำแพงแสน อาณาเขตของอาณาจักรทวาราวดีทางเหนือสุดจรดจังหวัดพิจิตร ทางใต้สุดจรดจังหวัดเพชรบุรี ส่วนเมืองที่ขยายอิทธิพลออกไปมีเมืองศรีบุญชัยในภาคเหนือ และเมืองฟ้าแดดสูงยางในจังหวัดกาฬสินธุ์ สันนิษฐานกันว่าประชาชนของอาณาจักรทวาราวดี คงเป็นคนเชื้อชาติมอญ-เขมร ได้รับอิทธิพลและอารยธรรมจากอินเดีย ก่อนที่พวกเขาจะเข้ามาครอบครองดินแดนแถบนี้ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ จากหลักฐานที่ใช้สนับสนุนการใช้ภาษาของอาณาจักรนี้ ได้พบเสา ๔ เหลี่ยม มีบัวหัวเสาแบบที่พบที่นครปฐม เสานี้ใช้เป็นที่รองรับธรรมจักร พบที่ศาลพระกาฬ จังหวัดลพบุรี มีอักษรจารึกฐานพุทธศตวรรษที่ ๑๓ เป็นภาษามอญโบราณ นอกจากนั้นในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่า ในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ชาวละโว้อพยพไปตั้งอาณาจักรศรีบุญชัย คือลำพูน จารึกต่าง ๆ ที่ปรากฏในกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ก็ยังคงใช้ภาษามอญอยู่

ศิลปะทวาราวดีในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ได้รับอิทธิพลจากอินเดียโดยตรง รวมทั้งศาสนาด้วย ตรงกับช่วงศิลปะสมัยคุปตะซึ่งเป็นยุคทองของอินเดียกำลังรุ่งเรือง การสร้างรูปประติมากรรมโดยเฉพาะพระพุทธรูป รูปพระโพธิสัตว์ เทวดา มนุษย์ มีลักษณะเป็นแบบคุปตะของอินเดีย ศิลปะเหล่านี้สร้างขึ้นเพื่อรับใช้ศาสนาโดยเฉพาะศาสนาพุทธ งานประติมากรรมสมัยทวาราวดีโดยเฉพาะแต่พระพุทธรูป ถ้าพิจารณาจากฝีมือช่างแล้ว แบ่งออกได้เป็น ๓ รุ่น คือ

๗๑.

๗๑. แผนที่อาณาจักรทวาราวดี

๗๒.

๗๒. พระพุทธรูปศิลาขาว ประทับห้อย
พระบาท นำมาจากวัดพระเมรุ จังหวัด
นครปฐม ศิลปะทวารวดี

๗๓. ทรางเจดีย์จุลประโทน เป็นฐาน ๔ เหลี่ยม
รับระฆังกลม มีภาพปูนปั้นประดับฐาน

๑. รุ่นแรกระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓ ส่วนมากสร้างด้วยหิน มีลักษณะเป็นศิลปะแบบสมัยคุปตะของอินเดีย ในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ โดยแท้จริง

๒. รุ่นกลางระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๖ ประติมากรรมสร้างด้วย หิน ดินเผาไฟ ปูนปั้น สำริด ลักษณะคลี่คลายจากสมัยคุปตะ ค่อย ๆ เปลี่ยน ลักษณะเป็นพื้นเมือง

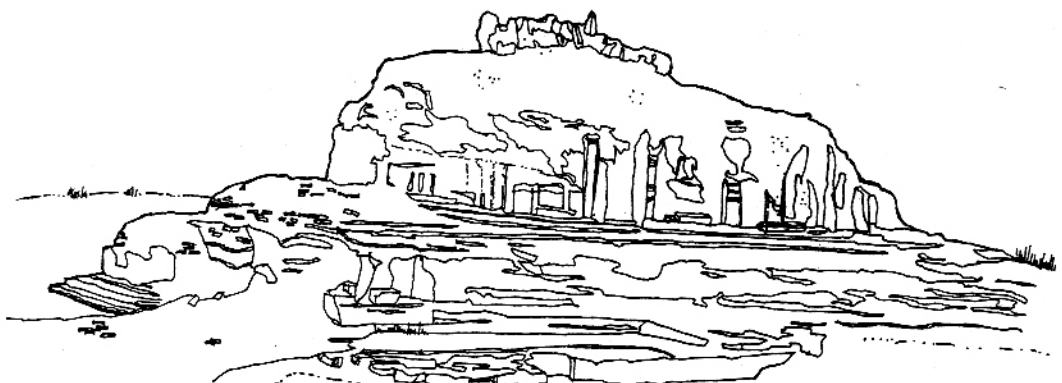
๓. รุ่นปลายระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ ลักษณะศิลปะเป็น แบบผสม คือผสมศิลปะศรีวิชัยและศิลปะชองทอง เช่น ประติมากรรมแบบ ทวาราวดีทางภาคเหนือ คือศิลปะที่เมืองลำพูน

ศิลปะวัตถุอีกอย่างหนึ่งของสมัยทวาราวดีคือธรรมจักรศิลา พบมาก ที่จังหวัดนครปฐม เมืองชองทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ธรรมจักรเป็นเครื่องหมายแสดงถึงปางปฐมเทศนาของพระพุทธเจ้า ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ตำบลสารนาถ ใกล้เมืองพาราณสีในประเทศอินเดีย จึงนิยมสร้างกางหมอบไว้คู่กับธรรมจักรอยู่เสมอ

โบราณสถานสมัยทวาราวดีที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน จะเหลือแต่แนว กำแพงคันคูดิน คูเมือง ทรางฐานรากเจดีย์และอาคารบางหลัง การก่อสร้าง มีทั้งใช้ศิลาแลงและอิฐ โดยอาศัยยางเหนียว(ยางจากต้นไม้)เป็นน้ำยาประสาน การประดับตกแต่งใช้ปูนปั้นประดับและรูปปั้นดินเผาไฟ ซึ่งรวมทั้ง การปั้นลวดลาย ลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยทวาราวดีเป็นเช่นไรนั้น อาจ สันนิษฐานได้จากรูปทรงซึ่งพบเห็นบนพระพิมพ์และทรางอาคารที่เหลืออยู่ มี ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลม ยอดแหลม มีฐานสูง โดยรอบฐานมีเจดีย์เล็ก ๔ องค์อยู่ตรงมุม และมีภาพปูนปั้นประดับอยู่โดยรอบ นอกจากนี้ยังมีเจดีย์อีกแบบ หนึ่งที่ประดับตกแต่งมาก เป็นเจดีย์เหลี่ยมแบบ ๔ เหลี่ยมซ้อนเป็นชั้น ๆ ๕ ชั้น แต่ละด้านมีพระพุทธรูปประดับ นับรวมได้ทั้งหมดถึง ๖๐ องค์ เจดีย์แบบนี้มี อยู่ทั่วทุกจุด จังหวัดลำพูน เป็นต้น

ศาสนสถานที่สร้างแบบใหญ่คือสถูป ณ วัดพระเมรุ จังหวัดนครปฐม สร้างเป็นชัฏคูหา ๔ ห้อง ภายในคูหาประดิษฐานพระพุทธรูปปางประทานพร อยู่ ๔ องค์ ๆ ละชัฏ สถูปนี้มีระเบียบคดล้อมรอบลักษณะเป็นแบบเดียวกับ อาณันทเจดีย์ที่เมืองพุกาม ประเทศพม่า

๗๓.

จากการพิจารณาศิลปะวัตถุต่าง ๆ สมัยทวาราวดีแสดงให้เห็นว่า อาณาจักรทวาราวดีมีการปกครองเป็นปึกแผ่น มีพระราชาเป็นหัวหน้า เพราะมีคำจารึกบนเหรียญเงินว่า

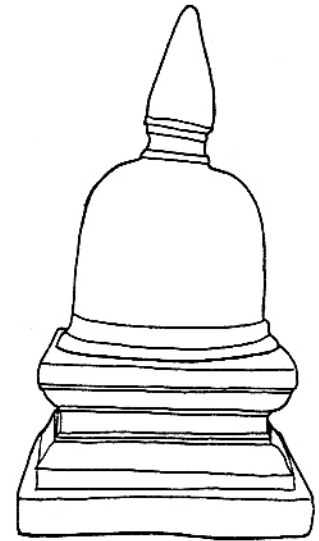
“ศรีทวาราวดี ศวรบุณยะ แปลว่าบุญของพระราชาแห่งศรีทวาราวดี”

จากการพิจารณารูปปั้นต่าง ๆ ทั้งรูปจำหลัก รูปปั้นดินเผา ภาพปูนปั้น ลักษณะคนสมัยทวาราวดีจะมีดวงหน้ากลมและเหลี่ยม ริมฝีปากหนา ปลายคิ้วส่วนมากโค้งจรดเข้าหาสันจมูก ผมมีทั้งชนิดหยิกและเหยียดตรง การไว้ผมมีทรงแปลกๆ สวมต่างหูเป็นตุ้มกลมท่งโต วัสดุที่ใช้ทำด้วยดินเผาเงิน ทอง มีลักษณะแปลกๆ บางคนสวมสร้อยคอเป็นห่วงกลม มีการสวมลูกปัดแก้ว ลูกปัดหินสีต่าง ๆ ห้อยนุ่งผ้าชนิดจีบหน้า แต่จีบไม่มาก ผู้ชายนุ่งโจงแบบสั้น และนุ่งโจงแบบลอยชาย หรือนุ่งแบบจีบหน้าอย่างยาว มีสายคาดเอว มีการใส่แหวน ใส่กำไลมือ กำไลข้อเท้า มีการทอผ้าใช้โดยทั่วไป เพราะพบที่ปั้นฝ้ายที่เรียกว่า แวดินเผา

คนชาวทวาราวดี มีการติดต่อค้าขายไปมาหาสู่กันโดยยานพาหนะทั้งทางเรือ ทางช้าง และทางม้า

สิ่งของเครื่องใช้ พบหินบดมีลักษณะคล้ายอานม้า เข้าใจว่ามีใช้ขบดยา แต่ใช้บดแบ่งทำอาหาร อาหารที่กินจะเป็นแผ่นบาง ๆ คล้ายโรตีสัมผัสดินเผามีทั้งชนิดเนื้อบางและเนื้อหนา ชอบหม้อทำเป็นคิ้วบัวมีสัน

การสิ้นสุดของอาณาจักรทวาราวดีนั้น มีการสันนิษฐานกันหลายทาง เช่น พระเจ้าอธรรมมหาราชแห่งพุกาม ยกทัพมาตีนครปฐมราชธานีของทวาราวดี ทำให้อาณาจักรทวาราวดีหมดอำนาจลงก็เป็นได้ หรืออีกประการหนึ่งอาจจะเนื่องด้วยขอมมีอำนาจมากขึ้นทางตะวันออกเฉียงเหนือในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ แล้วขยายอำนาจมายังภาคกลางของประเทศไทย ทำให้อาณาจักรทวาราวดีสิ้นสุดลงก็เป็นได้

๗๔.

๗๕.

๗๔. เจดีย์ศิลา ศิลปกรรมสมัยทวาราวดีหรืออุททอง ยังไม่แน่ชัด

๗๕. ปูนปั้นรูปนักดนตรี แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการแต่งกายซึ่งมีต่างตะกั่ว ยึดผ้าคล้องคอ

๗๖. พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๔ กร ส้ำริด
พบที่อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศิลปกรรมแบบศรีวิชัย

